

Föreningen Gamla Carlsrona

Medlemsblad



Kaulskroniten

1 - 94

Hjälp FGC med äldre böcker

Alltsedan vår första bokutgivning 1946 har det varit styrelsens intentioner att arkivera 10 ex. av varje utgåva. Tyvärr "saknas" några av våra äldre titlar enl. följande:

- 9 ex. av årsbok 1947 *J-Ö. Swahn, Skolförhållanden i det gamla Karlskrona G. Södöö, Minnen från min skoltid.* 250:-
2 ex. av årsbok 1950 *S-Ö. Swahn, Västerudden G. Wirde, Västeruddens enskilda skola.* 200:-
7 ex. av årsbok 1951 *S-Ö. Swahn, Björkholmen i Karlskrona.* 250:-
2 ex. av årsbok 1952 *Karlskrona Sjömanshus.* 200:-
6 ex. av årsbok 1954 *I. Arwin-Lindskog, Amiralitetssjukhuset.* 250:-
1 ex. av årsbok 1959 *B. Utterström, Läsesällskap och lånebibliotek 1794-1863.* 100:-

Föreningen är villig att betala ett pris om 100-250 kr/st. för de ovan nämnda titlarna. Vi är även intresserade av andra äldre årgångar.

Om du vill hjälpa Gamla Carlskrona genom att avyttra någon av dina böcker, ta kontakt med Göran Kockum tel: 0455-102 78.

Tack på förhand. Styrelsen

Seriös samlare söker hjälp

Uniformsemlen, mössband, mössmärken, axelklaffar, pris-, idrotts- och långresemedaljer, instruktioner och reglementen från Svenska Örlogsflottan köpes.

Av speciellt intresse är nedlagda institutioner såsom Skeppsgossekåren, Karlskrona Örlogsstations Krigsrätt, Marinens Poliskår och Karlskrona Frivilliga Motorbåtsflottilj.

Kjell Högman, Flisby - Skogåsen, 578 95 ANEBY.

Tel: 0380/800 14

Redaktören har ordet

Välkomna till ett nytt verksamhetsår !

Huvudartikeln i detta nummer av Kaulskroniten är ett föredrag som Edit Hainer en gång höll i Damsällskapet.

Vi har tidigare återgivit skildringar från arbetarhem vid sekelskiftet varför det nu är glädjande att presentera hur man levde i en bättre bemedlad familj vid denna tid.

Hösten 1993 besöktes traditionsenligt Stockholm och medlemmarna där. Första kvällen förevisades film hos Blekinge Gille och vi som var med möttes av stor och oförglömlig värme och tacksamhet. Oförglömligt blev det också lite senare på kvällen då vi upptäckte att bilnycklarna var inlåsta i bilen.

Som alltid var det roligt att träffa föreningens medlemmar på Medborgarhuset. Trots att vi tagit med 550 rågskorpor och 100 ankarstockar förslog det inte långt, efterfrågan var större än vi någonsin föreställt oss. Det är roligt att återse gamla kända ansikten, själv sammanstrålade jag med lek-kamraterna Arne Karmskog och Olle Hammarberg, båda medlemmar, liksom vår gamle lärare Alvik som också var på plats. (En son till den legendariske Ernst Alvik).

Slutligen har jag en liten förfrågan. Finns det någon läsare som har en bild att låna ut till mig från den s.k. "Negerbyn" intill kolerakyrkogården på Saltö. Jag håller på att slutföra ett 20-årigt forskningsarbete över Karlskronas begravningsplatser och fick då höra talas om dessa självtagna bostäder på pålar och skulle gärna vilja se hur det tedde sig. Med förhoppning om en stunds roande läsning.

Eder Sten A. Petersson

Föreningen Gamla Carlsrona

Postgiro 64 48 62-5

Organisationsnummer 835000-3482

Kaulskroniten, medlemsblad för Föreningen Gamla Carlsrona, Nr 1, 1994
9:e årgången. Upplaga 4.500 ex.

Föreningen Gamla Carlsrona, Borgmästaregatan 1, 371 31 Karlskrona

Tfn: 0455-101 91 Telefonsvarare: 101 90

Redaktör:

Sten A. Petersson, Tobias väg, 370 22 Drottningsskär, tfn: 0455-394 27

För uppgifter i medlemsbladet ansvarar resp. författare.

Skoljubileum - Glöm då inte Gamla Carlsrona

Bert Svanstein

Varje år jubileras det i skolorna, och Karlskrona är därvidlag självfallet inte något undantag. När årens antal stiger och när exempelvis det förflutit 50 år sedan skolexamen, då blir det som regel än mera festligt.

1943 års studenter vid Karlskrona högre allmänna läroverk träffades en dag i maj 1993. Ni må tro, kära läsare, det rådde den bästa jubileumsstämning med kära återblickar på skoltidens olika minnesbilder. Denna årgång av Karlskronastudenter har under åren sammanstrålat flera gånger för firandet av uppnådda 10, 20, 25, 30, 40 och 45 år, men så hade man heller ingen gemensam studentbal våren 1943, då flertalet manliga studenter omgående inkallades i kronans tjänst.

Ett besök hos Föreningen Gamla Carlsrona har blivit något av en tradition för 43-orna. Minnesbilderna från hemstaden är ju en gemensam nämnare för alla, oavsett att utflyttningen från örlogsstaden i tidsperspektivet för flertalet blir allt avlägsnare.

Givetvis finns det en och annan, som i all lycka fått behålla födelsestaden som sin hemort.

Hasse Lindkvist, f.d. skorstensfejaremästare i Västervik, har återvänt till hembygden, även om bosättningen är förlagd något västerut i länet.

Vännen Hasse hade även sin skolklass från Rosenfeldtskolan samlad i Gamla Carlsronas lokaler, när 50-årsjubileet förra våren skulle firas i åminnelse av deras lärare, i Karlskrona välbekante Ernst Ohlsson.

Nu stundar våren 1994 med skolavslutningar i olika sammanhang. Låt detta lilla inlägg bli en "puff" när exempelvis 1944 års studenter står inför sin programplanering.

1943-ornas 50-årsjubileum må även erinra om, att många elever följdes åt redan från småskolan. Nils Abrahamson, Bert Svanstein, Lennart Persson och Olof Gustafsson-Warte började hösten 1931 i Agnes Erikssons småskoleklass i Amiralitetsskolan. Via Boris Holmqvist som lärare i Rosenfeldtskolan kom samtliga in i läroverket, där den "vita mössan" väntade 1943. Jan -Öjvind Svahn tillhörde också "gänget", men var förhindrad att medverka vid jubileet. För övrigt kan läsaren "snegla" i Gamla Carlsronas bok om Amiralitetsskolan, där finns en bild på Agnes Erikssons skolklass och de fyra ovan angivna "jubileumsgubbarna" kan säkerligen kännas igen utan alltför stora ansträngningar.

Karlskrona stad vid sekelskiftet 1900.

Föredrag hållet i Damsällskapet av Edit Hainer

De flesta av Eder vet kanske, hur Karlskrona stad kom till, men tillåt mig ändå att i några korta drag rekapitulera detta.

Karl XI önskade sig en isfri hamn för sin flotta, där fartygen kunde tillbringa vintern i skydd för fienden och där de kunde repareras efter vårens och sommarens strider. Flottan var i ett miserabelt skick omkring 1680 och nybyggnader måste göras. Även detta skulle ske i den blivande hamnen.

Kungen sände ut sina kunskapare och när dessa fått reda på att i Blekinge, närmare bestämt vid Vämön i Östra skärgården, fanns en sådan lämplig plats, kom Kungens höga herrar ner och inspekterade området. Det befanns vara mycket passande för det ändamål som de tänkt sig. Öarna, som de reflekterade på, ägdes av bonden Vitus Andersson, som idkade boskapsskötsel på de karga och backiga skären. Han var inte hågad att sälja, men Kungen fick honom med lämpliga medel att avyttra sin egendom.

Kungen hade för avsikt att anlägga en stad och uppdrog åt sin arkitekt Eric Dahlberg att planrita den. Den skulle bli, som det på modernt språk heter, en marin bas. Där skulle byggas ett skeppsvarv och den skulle bli en utbildningsplats för den svenska flottans personal. När Dahlberg fullgjort sitt uppdrag hade inte endast den marina delen utan även staden i sin helhet planlagts av honom. Han ritade stora och breda gator med tanke på event. krigsbelägringar och på eldfaran i en stad, där den största bebyggelsen består av trähus. Generalamiral Wachtmeister kan taga åt sig äran av Karlskronas snabba iordningsställande för Flottans räkning.

För att få befolkning till den nya staden i form av handelsmän och hantverkare m fl befallde Konungen att Ronnebys invånare skulle flytta dit samt tillät även utläningar, särskilt tyskar, att slå sig ner i staden. Karlskrona räknades redan från begynnelsen som Flottans huvudstation. Staden har alltså icke som de flesta andra städer byggts upp kring en liten kärna av hus, utan den blev genast en för den tiden förhållandevis stor stad. Karlskrona var Sveriges andra stad vad folkmängden beträffar och höll sig som sådan till omkring 1711, då den överflyglades av Göteborg med 25 personer. Den hade då omkring 2300 personer boende inom Trossö, Björkholmen, Väster Udd och Pantarholmen. Kungen hade helst sett att husen hade blivit byggda av sten, men som det var nödvändigt att folk fort fick tak över huvudet uppfördes mest små träbyggnader, många gånger på en hög stensockel.

1790 brann stora delar av staden. Branden började i ett brygghus nere på V. Amiralitetsgatan och från denna gatas norra sida till Kalvhagen nerbrändes så gott som varenda hus. I kvarteret Viborg, det vill säga husen mellan Ö. Köpmangatan och Vitusgatans nedre del skonades en hel del hus, till exempel det Böckertska, som revs för en del år sedan. Elden hade dock farit rätt godtyckligt fram och en hel del hus kunde uppbyggas och repareras. 3 000 personer blev husvilla och nöden var gränslös eftersom de flesta hade förlorat allt vad de ägde. Offervilligheten i Sverige och även i Tyskland var stor och mycket pengar flöt in till de utblottade. Kungshuset, som byggts av kommerserådet Jonas Kock, och huset mitt emot räddades också. Det senare skall väl skatta åt förgängelsen vilken dag som helst.

1850 hade Karlskrona stad 15 000 invånare och var Sveriges 3:e stad och 1900 dess 6:e med ett invånarantal av 23 916 personer. Till Amiralitetsförsamlingen hörde omkring 9 000 människor.

Karlskrona har alltid varit en särpräglad stad, där Flottan helt dominerat. Affärsmän och hantverkare hade fått det privilegiet, att om de icke var dyrare med sina priser än andra, få leverera till Flottan allt vad den behövde, byggnadsvaror och förnödenheter av olika slag. Detta privilegiet är nu borttaget och all upphandling sker centralt.

I vår demokratiska tid, då den ene anser sig vara lika god som den andre och vilket är riktigt, kan man knappt fatta att vid sekelskiftet staden socialt indelades i olika befolkningsgrupper.

Landshövding Greve Gotthard Wachtmeister

Borgmästare J Kindgren

Stadsfullmäktiges ordf. Generalmajor Centerwall

Sedan kom:

Officerskretsar

Den finare borgarklassen

Borgarklassen

Medelklassen

Underofficerare

Manskap

Arbetare och hantverkare

Fattigt folk av olika slag

Jag vill nämna att denna indelning är alldeles min egen uppfinning, men jag minns så liten jag var vid den tiden att det fanns en oerhörd skillnad mellan rika och fattiga, fina och mindre fina, bildade och icke bildade.

Lönerna var mycket små på den tiden. Officerskretsarna levde på så högt plan vad sällskapsliv och dylikt beträffar, att det icke var möjligt utan att enskilda

förmögenheter fanns. Det gällde därför för en officer, som icke hade egen förmögenhet, att gifta sig rikt, så att de kunde räkna med stora årliga underhåll.

Officersfamiljer hade följaktligen råd att bo i de stora nya husen, som uppbyggdes omedelbart efter den stora branden 1887, då en stor del av Ronnebygatan ödelades, samt i övriga nya hus, som byggdes vid denna tid. Grosshandlarna och de stora affärsmännen hade i regel egna vackra hus med tillhörande stallar, magasin, stora trädgårdar och höllo sig med ekipage.

Staden ansågs av officersfruarna som en förvisningsort under de oftast 7 år långa kommenderingarna i Karlskrona. Dock gjorde de kanske den erfarenheten att man kunde roa sig betydligt mera här och att sammanhållningen var större än i Stockholm.

Här florerade ett storartat sällskapsliv. Supéer, baler, maskerader och andra tillställningar avlöste varandra i familjerna. Offentliga baler mer än Amaranten på våren och Oscarsbaler den 1 december förekom mera sällan.

Bredvid nuvarande Smålands Bank låg ett envåningsträhus, som kallades Societeten. Där ordnades festligheter för stadens finare familjer. Antingen spelade ett kapell på danserna, eller en pianofröken, som satt hela natten och oförtrutet spelade valser, polkor, francais, pas de quatre m fl danser som nu är fullkomligt omoderna. Det var en sorglös tid för dem som hade gott om pengar.

Då och då annonserades det i bladen Karlskrona Veckoblad, som var Sveriges äldsta, Blekinge Kuriren och Blekinge Läns tidning att Selanderska eller Lillmarckska teatersällskapen skulle komma till stan och ge föreställningar. De lågo oftast här en hel vecka i sänder och spelade olika pjäser varje kväll. Alla möjligheter till nöjen tillvaratogs av alla kategorier människor.

Teatern låg vid Varvsgatan. Den första var väl mest lik en lada, men 1880 byggdes den, som vi kallar den gamla och den invigdes den 2 oktober 1880 med Cornevilles klockor.

Trots att teatern hade skurgolv i korridorer och salong var det något visst elegant över den. Upplysningen var gasramp och lampor och den var säkert rätt eldfängd. Man hörde dock aldrig talas om något tillbud till eldsvåda. Publiken var alltid ytterst elegant klädd. Man satt på parkett eller första raden. De finaste platserna var reserverad plats vid sidorna på första raden, där man såg sämst. Folket satt på "Hyllan", som 2:a raden kallades. Var det vackert väder promenerades det dit. Damerna gick i långa fotsida kappor med bahytter på huvudet för att inte förstöra frisyren. Herrarna hade överrock och kubb eller hög hatt. Det åktes också dit i ekipage. Dessa kunde få stå rätt länge i kö, innan de kunde köras fram till stora ingången, som upplystes av flera gaslyktor.



Gamla Teatern på Varvsgatan

Under mellanakterna promenerades det i de halvcirkelformiga korridorerna, där damernas långa kjolar släpade på golvet. Den kvinnliga publiken kunde äta bakelser i det mörka konditoriet, men herrarna hade ett särskilt café, där de drack punsch och öl och dit ingen fin dam kunde sticka näsan. Vi var rätt små när vi två äldsta flickor fick följa med på teatern och se t ex Stor-Klas och Lill-Klas och Jordan runt på 80 dagar. Vi blev så rädda när Lill-Klas kom för att slå ihjäl Stor-Klas och för ormgruppen i Jordan Runt att vi gallskrek och måste bäras ut.

Längst ner på Norra Kungsgatan, där badhuset nu ligger, fanns förr i världen en stor öppen plats, som kallades Muddret och vilken var stadens nöjesfält. Där låg tidvis karuseller och skjutbanor och annat tingel tangel och där slog också cirkusarna upp sina stora tält. Karlskrona var en av de stora cirkusstäderna i landet och de verkligt förstklassiga kunde ligga här i flera månader. Den cirkus, som jag bäst kommer ihåg, hette Cirkus François. Det stora tältet kunde som sagt fyllas varje kväll av en förväntansfull publik. Vi barn fick även då och då följa med föräldrarna och jag glömmer aldrig den stämning och känsla av äventyr som grep oss när vi trädde in i tältet, som luktade sågspån, hästar, lite instängdhet och där acetylenlamporna susade. Vi satt alltid på de finaste platserna i logerna, på små stolar med röda sammetsskynten. Musikanter i guldsmidda uniformer spelade på skrälliga instrument sousamarscher och annan livlig musik, som förhöjde det hela. Plötsligt hördes trumpetstötarna, som bebådade att spelet kunde börja, vilket oftast skedde med en voltgeritt.

Cirkus François var mycket elegant och efter det första numret kom direktören själv in, stor och tjock iförd svart frack och bländande vit väst och skjorta, gula sämskskinnsbyxor, svarta lackstövlar med en bred brun kant upptill, hög cylinderhatt och Kaiser Wilhelmsmoustascher. I handen höll han en lång piska. Efter honom kom sedan ett 10-tal vackra välvårdade hästar i exakt samma färg med röda tofsar på huvudet och under hakan och med förgyllda seldon. Dessa framfördes sedan i den högre stilen och det hela brukade sluta med att alla hästarna satte upp frambenen på upphöjningen runt arenan. Hamnade de på vår sida inträdde ett fasans ögonblick för oss barn, när de frustande flåsade oss i ansiktet. Glittret var bedårande och spänningen nästan olidlig. Slag i slag följde sedan luftakrobater, ormmänniskor, trapetskonstnärer m fl och inte att förglömma pellejönsarna och clownerna. Direktören hade en dotter, La bella Ingeborg, som gick på lina. Hon hade en paljetterad kort klädning med rysch runt benen. Hon var vår idol och att bli som henne var vår högsta önskan. Vi övade oss på stängerna till våra tälotsängar - men det blev inte mer än så.

På vintern ordnades slädpartier och vi kunde få se en massa slädar med långa vita täcken, som gick från hästarnas selar över till slädarna. Det var urtjusigt. Färden ställdes till någon av de stora gårdarna kring staden, där det dansades och dracks glögg.

Skridskoåkning var annars vintersporten framför alla andra. Skidåkning var ännu inte på modet. Det ordnades en jättestor bana vid Fattighusviken. Där åktes ytter- och innerskär eller paråkning. Om kvällarna var det musik av en orkester och banan upplystes av facklor. Vi barn hade skridskor som skruvades fast i klackarna på våra kängor och fasthölls med två remmar, en över tårna och en över vristen, som drogs åt så hårt, att fötterna domnade.

Så åktes det kälke. Det annonserades i tidningarna vilka backar som var tillåtna. Det fanns många att välja på. Vi barn höll mest till på Mässabacken, men den farligaste och brantaste var Coopmans backe. Vi bodde ju vid den gatan och hade från våra matsalsfönster en fin utsikt över den, när sjömännen åkte. De fick låna stora drögar från Flottan och dessa rymde en 5-6 stycken. Under mycket skrik och skrån gav de sig iväg och var backen riktigt blanksliten kunde de komma ända ned till Brandstationen.

Varje onsdagskväll under vintern var det musik i Flottans exercishus. Det var ett mycket gouterat nöje. Flottans musikkår spelade på en stor estrad mitt i salen och anfördes av Musikdirektör Heimdahl. Underofficerare och manskap satt på ena sidan om estraden och officerare och vederlikar på den andra samt den finare borgarklassen. Vederlikar var marinin-



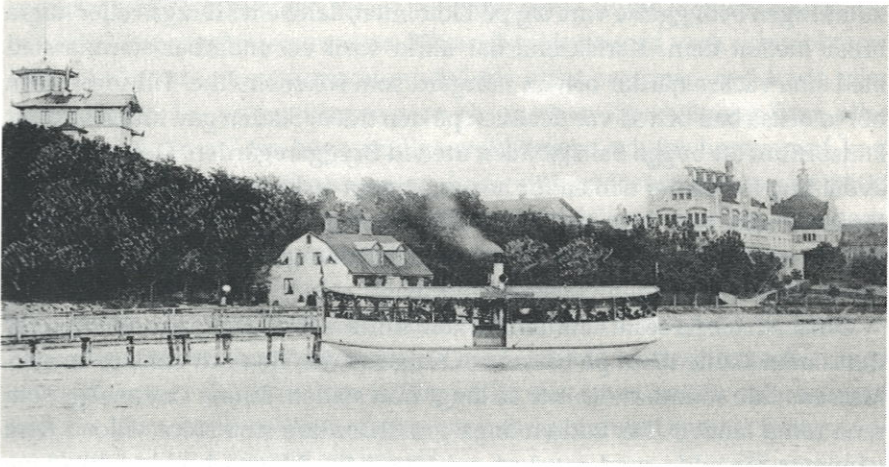
Kalkåkning på Coopmans backe.

geniörer, läkare och marinintendenter. De ungdomar, som skulle bli sjöofficerare, slutade skolan vid 14 års ålder och kom in i sjökrigsskolan, varifrån de om de ansågs lämpliga för yrket, i sinom tid utexaminerades som underlöjtnanter.

Ville stadens innevånare andas skogsluft gick de ned till Norra Kungsgatans norra ände och gick ombord på båten Gustaf och for över viken till Tallet. Det kostade 5 öre. Man gick iland på en lång, gänglig och smal brygga med ett klent räcke. Därute fanns ingen bebyggelse mer än Tyska Bryggaregården och dess arbetarbostäder. Där växte bokar och stora ekar och där fanns fina promenadvägar. Där låg även ett utvårdshus, runt till formen med en veranda som gick runt om, där det serverades punsch och andra starka drycker till herrarna och jag tror att damerna drack mest kaffe. Vi barn kunde få dela en sockerdricka och till det fick vi fem glas.

I Hoglands park vid södra sidan av parken fanns ett utvårdshus, som hette Schweizeriet. Där serverades dels inne och dels utanför punsch till herrarna och kaffe till damerna. Det revs och ersattes av en rund musikstrad. Flottans musikkår konserterade där vackra vår- och höstdagar och en elegant publik samlades i parken och promenerade i gångarna. Damer i vackra promenaddräkter med korta jackor och isättningarna och officerare i uniformer blandade sig med övriga. Stadsträdgårdsmästare Wall lade ner hela sin själ i Parken, men glömde den övriga staden.

Aktersnurran är av senare datum. Alla som ville vara på sjön seglade eller rodde. Flottan hade två stora fenbåtar stationerade här, som officerar-



Ångbåten Gustaf vid planteringsbryggan.

na fick låna. Deras stora barkar var också populära. Matkorgar medfördes och det gjordes strandhugg på öarna. Andra hade mindre båtar, och det fanns inte många familjer, hur enkla och fattiga de än var, som inte hade en liten blekingseka. I dessa kajkade ungarna från späda år på somrarna från bittida till sent. När mannen var ledig från sitt arbete om kvällarna skulle han ha den för att fara ut och fiska sig en gädda eller hutta ål för att dryga ut det magra kosthålet. På söndagarna kunde hustrun ha tid att följa med på en utfärd till en av de otaliga obebodda öarna, som fanns runt staden. Det



Serveringen i Skogsparken.

fanns ingen bebyggelse vare sig på Ekholmen, Saltö eller Dragsö eller några broar mellan dem. Karlskrona har alltid varit en underbar sommarstad med sina vackra fjärdar och en skärgård som söker sin like. Till sommaren hör ju också bad och så var det även på den tiden. Staden gav tillåtelse åt ett konsortium att bygga Saltsjöbaden ute vid Bryggaregården. Det gjordes en avdelning för damer och en för herrar, strängt åtskilda av höga plank, som förresten gick runt hela badhuset. Till och med bryggan som ledde ut till badhuset var delat på mitten av ett räcke, så att ingen kunde gå fel. Det var inte modernt ännu med gemensamhetsbad.

Officersfruarna reste i allmänhet hem till sina föräldrar på sommaren för deras män skulle då ut på båtarna. Övriga av den fina och enklare borgarklassen hade sommarnöje inte så långt från staden, Sunna t ex ansågs som rena rama landet. Där hade många grosshandlare sina stora villor i flera våningar försedda med mycken snickarglädje. Många bodde i likadana villor i Nättraby och Mjövik, Hästö och Lyckeby. Till Lyckeby och Nättraby gick flera gånger om dagen de täckta vita båtarna. Kl 12 på torsdagarna åtföljdes Nättrabybåten av en stor barkass, som medtog sommargästernas matkorgar och där jungfruarna tronade och såg till sina husmödrars ägodelar.

Vi bodde på Eka, en villa som låg vid Viadukten i Vedeby. Vi, liksom alla andra, flyttade ut när skolan var slut och stannade där till slutet av augusti. En enda gång fick vi följa med till stan och det var den 22 juni på Lövmärk-



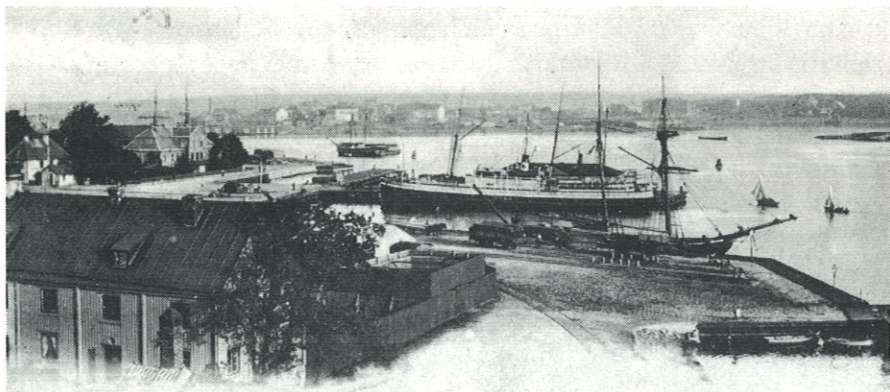
Interiör från badhuset vid Saltsjöbaden.



Lövmärknaden vid seklets början.

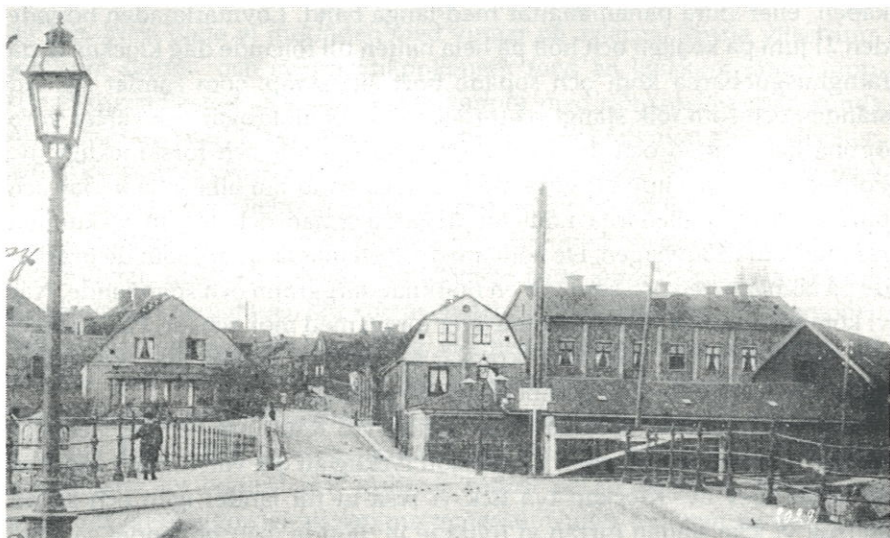
naden. Vi iklädde oss våra fina vita klänningar med olikfärgade band om magen. Vi hade vita byxor med brodyr, minst fyra underkjolar, den ena finare än den andra och den som var närmast klänningen hade både mellan- och uddbrodyr. Till detta hade vi antingen sjömansmössor med vita kapell eller stora panamahattar med långa band. Lövmärknaden började den 21 juni på kvällen och höll på hela natten till följande dag klockan 2, då fattighusgubbarna kom och sopade bort allt skräp, som samlat sig vid stånden och som folk slängt på torget. Alla hotell, krogar och caféer voro öppna hela natten och det fördes ett förfärligt vilt och förskräckligt liv. Polisen hade fullt upp att göra med att taga hand om alla fulla karlar och bura in dem. Italienarna kom hit dagarna innan och tog in i skumma resanderum i Kalvhagen. De hade med sig en massa skräp, som de prackade på allmänheten och som gör en marknad färggrann och spännande. När vi kom till stan fick vi gå en runda över torget med mor och far. På Ristorget satt alla gummorna som sålde kransar av blåklint, prästkragar och dallergräs, daggkåpa och röda pionblad och förgätmigej.

Flottans musikkår spelade på en estrad vid Rådhuset och det hela var mycket spännande och man var särskilt lycklig att det var vackert väder så att resan blev av. Klockan två fick vi resa ut till landet igen och sedan återsåg vi icke staden förrän vi flyttade in. Bodde man på landet så reste man inte hur som helst till stan. Det var lika i alla familjer.



Skeppsbron, Stockholmsbryggan.

Vid hamnen i Drottninggatans förlängning låg en oerhört stor brygga av trä med tullhus mitt på. Där lade passagerarfartygen till. Den enda möjligheten att komma från stan var att åka med tåg, men på sommaren använde sig många Karlskronabor av möjligheten att följa med Eolus eller Södra Sverige till Stockholm. Det var ett mycket stort nöje särskilt för sjöofficerarna att endast följa med till Ronneby Redd. Eolus gick så turligt på lördagarna kl 2 och så var man framme kl 5 efter en vacker sjötur. Sedan åts det middag på Ronneby Brunn, som var oerhört fashionabelt på den tiden. Rika direktörer och grosshandlare kom dit med sina giftasvuxna döttrar,



"Brohålan". Här börjar Pantarholmen.

och många sjöofficersäktenskap ingicks efter en sejour i Ronneby. Jag förstår mycket väl att flickorna föll för dem, för sjöofficersyrket hade lockat många rikemanssöner. En del hade en utomordentligt elegant garderob och man kunde se dem uppträda på en promenad med jaquett och randiga byxor, brokig väst, lackkängor och hög hatt i varierande färg samt vita handskar och käpp med krycka. Annars var sommardressen för unga män vita cheviotsbyxor, blå kavajer och styv, pressad halmhatt.

Befolkningen bodde som jag förut nämnt på Trossö, Västerudd, Björkholmen och Pantarholmen. Västerudd och Björkholmen beboddes av varvsarbetare och Flottans underofficerare, som i allmänhet hade egna stugor med små trädgårdstäppor. Pantarholmen hade mycket dåligt rykte. Där bodde endast mycket fattigt folk och illa beryktade personer. Staden tog definitivt slut vid Tullen, och Kakelfabriken var en utpost. Befolkningen promenerade följaktligen aldrig längre i allmänhet än till Brohålan och man gick och fick frisk luft på stadens knaggliga gator. Alla gator utom en del av Ronnebygatan voro belagda med kullerstenar, s. k. pepparnötter. En del trottoarer hade en kantsten av slät granit. Vi kallade dem för mjuka stenar, men sådan fanns inte på vår backe. Ideligen snubblade vi i backen och slog sönder våra knän och fick jättehål på våra strumpor.

Officersfamiljerna fick kort till Varvet, där de kunde promenera utan att beblanda sig med folket på gatan.

Ni skulle kanske tycka om att göra en sightseeingtur i staden, men eftersom det skulle taga för lång tid, så faller det på sin egen orimlighet. Vi måste därför nöja oss med att taga en kort promenad och då hade jag tänkt att vi skulle gå Ronnebygatan fram och titta i butiker, taga reda på vad affärsinnehavaren hette och vad de salubjöd. Mig veterligt har ingen förut kommit på idén att tala om det.

Vi börjar nere vid Bergqvistens. Det var en stor gammaldags speceributik förenad med en vin- och spritaffär. Där köpte mest lantmän, för de fick ställa in sin häst och vagn där i alla deras stora stallar. På lördagarna kunde även hela gården vara belamrad med fordon och hästar, som fridfullt stod och tuggade havre ur en fodertornister.

Bland dem som kom in till staden kunde det vara någon småbrukare uppe från skogsbygden. Han hade begett sig iväg i arla morgonstunden. Han skulle kanske köpa medicin eller ett blustyg till gumman eller helt enkelt taga sig ett stadigt rus på Beskan. När det var gjort satte någon välvillig människa honom i kärran och stack tyglarna i händerna på honom och klatschade iväg hästen. Den hittade själv hem fastän det tog lång tid och väl var det för då hann kanske gubben att nyktra till under tiden.

Bredvid Bergqvistens låg basarerna, där Öhlanders blomsterhandel var inrymd. Tvärs över gatan låg apoteket Tre Kronor och sedan ett långt envåningshus, där J.A. Krook hade sin bokhandel. I hörnan låg Ekecrantz Pappers- och Leksaksaffär. På Borgmästaregatan eller sista huset på Ronnebygatan hade Hahns en linneaffär eller manufakturaffär som det hette. Herman Liljevall, en av cheferna för det stora handelshuset med samma namn, bodde i hela huset bredvid. Sedan kom hökare Falkengrens speceri-affär. Han var stor och tjock med yviga polisonger och stod alltid iklädd ett stort skinnförkläde i dörren till affären.

Hahn hade även färg-, vin- och spritaffär och Eric Forssberg var anställd där. Han övertog senare affären. Hörnhuset kallades det Rydowska. Där bodde fabrikören för Hattfabriken, Rydow med tre systrar. Där fanns en mössaffär och Appelqvists Bokhandel. Han hade en föreståndare, som hette Montelius och som var väldigt arg och ilsken av sig och vi barn var väldigt rädda, när vi skulle gå in och besvara honom med att köpa en skrivbok för 5 öre.

Tvärs över Landbrogatan låg Bredbergs konditori. De hade härliga bakelser för 8 öre styck. På avslutningsdagen i skolan var det vanligt att man fick gå på kondis och äta så många bakelser man orkade. I nästa hus var en av stadens två herrekiperingar tillhörande Nore Neuendorff och bredvid låg Karlssons uraffär, som också sålde glasögon. Så kom fröknarna Berghs broderiaffär. De sålde pianolöpare både stora och små i kläde med applicationer och schattersöm i silke i lysande färger, vidare italienskt broderi m m. I ett litet hus bredvid hade Teckla Hollström cigarraffär. Hörnhuset var ett stort envåningshus med gaveln åt backen. Allmänna Sparbanken fanns där och Holms juvelerareaffär. Tvärs över Kungsgatan låg ett precis likadant hus och där fanns både Sparbanken och Smålands Bank. Chefintendent Neuendorff ägde nästa hus, och där var stadens automat. Vi barn tyckte det var mycket spännande när vi någon gång fick gå dit. Där fanns många lustiga inrättningar. Om man la en slant i en springa och tryckte på en knopp började det genast att rinna ut öl. Andra manicker snurrade man på och i olika avdelningar fanns det mjölkglas och smörgåsar med olika pålägg. Det var bara att lägga tio öre i springan, så fick man vad man ville ha.

Juvelerare Hellsten hade sin butik i samma hus. Han var en särdeles man. Han hade varit i Australien och grävt guld.

Johanssons Konditori låg i Björkmans hus. Björkman hade varit anställd i Ringheims Järnaffär och liksom så många andra anställda övertagit affären. För att återgå till konditoriet, så gick folk verkligen mycket på kondis förr. Damerna var klädda i promenaddräkter med insvängda jackor i midjan och

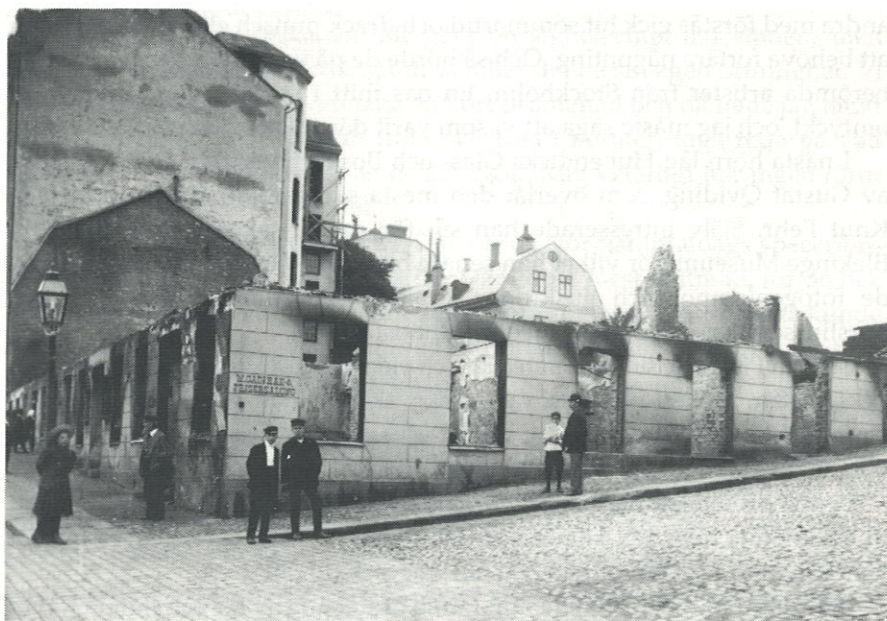
stora hattar med fåglar och fjädrar. De satte gärna i sig kaffe och gräddbakelser, kalorierna var ännu inte uppfunna.

I Björkmans hus var också postkontoret. Man gick in i vestibulen, där det fortfarande finns 2 deux-battantsdörrar. Dessa slogos upp och en bräda fälldes ned och därifrån betjänades allmänheten.

Hugo Anderssons pappershandel såg precis likadan ut som den gjort tills för litet sedan. Ungarna stod då liksom nu med näsorna tryckta mot skyltfönstret och beskådade härligheterna utan att känna vare sig kylan om vintern eller värmen om sommaren. In på gården hade fältskår Ågren sin mottagning. Han annonserade i bladet att han skar liktornar, drog ut tänder och lade om enklare sår.

I hörnet låg Crondahls affär. Där stod såpkaggen, socker, mjöl och gryn-tunnorna framme och där köptes fotogen och astralolja. Butiken förestods av en man som hette Schyllander. Han var nästan alltid förkyld och vintertid, då vi sprang dit för att köpa för 2 öre karameller i en strut, var vi alltid så rädda att droppen, som hängde under näsan, skulle trilla i struten.

C. A. Johnsson hade sin tobaksaffär i nästa hörn och han annonserade att han just hade fått in fina malaccakäppar. Ostmagasinet låg bredvid och där köpte fruarna Västerbottens gräddost, cheddar och annan fin ost av en förfärligt sträng men mycket prydlig dam.



W. Gads raksalong efter branden 1909.

Fröken Lundgren var erkänt kunnig på Hemslöjdens område och hon förestod Hemslöjden, som var inrymd i nästa hus. Vidare hade vi Lampfabrikens försäljningslokal. Sedan tog butikerna slut. Gunnar Liljevall, broder till Herman, ägde nästa hus. Så kom Länsresidenset och till slut Länsstyrelsen.

Så får vi återvända till andra sidan och börja nere vid Rådhusgatan. Där hade Perukmakare Gad sin frisersalong. Han var lång och ståtlig. Vid den stora eldsolyckan 1909, då massor av hus vid Ronnebygatan brann upp, blev han, hans fru och svägerska innebrända.

Sedan låg Societeten, som jag förut talat om, och i hörnet var Ernbergsga gården. Hela nedervåningen var en stor manufakturbutik, som innehades av en invandrad jude, som hette Solnitsky. Han var antagligen polack och han bröt hela livet kraftigt. Skyltfönstren var små, men det var kvalitet på det som fanns i dem. Lika många konfektionsaffärer, som det finns nu, fanns förr i tiden tyg- eller manufakturbutiker.

Göta Lejons apotek har funnits i nästa hus tvärs över gatan sedan 1790-talet. Fröknarna Hahn hade sedan en kramaffär. Vidare Lemnells pappershandel och Ernst Nymans herrekipering. I Stadshotellet fanns Blekinge Bank och man gick in dit från en port.

Vi måste taga oss en titt in i lagerlunden. Det var en uteträdgård till Stadshotellet, som fått sitt namn av lagerträd, som stod litet var stans i stora träbaljor. Där var små bersåer skilda åt av murgröna. Gräsänklingar och andra med förstås gick hit sommartid och drack punsch eller en grogg utan att behöva förtära någonting. Och så hörde de på vacker musik och sång av berömda artister från Stockholm. En oas mitt i staden, som var mycket omtyckt, och jag måste säga att vi som varit där saknar den mycket.

I nästa hörn låg Hubendicks Glas- och Bosättningsaffär. Den förestods av Gustaf Qviding, som överlät den mesta skötseln till sitt unga biträde Knut Fehr. Själv intresserade han sig för gamla saker och samlade till Blekinge Museum, för vilket han senare blev föreståndare. I butiken hängde fotogenlampor och ljuskronor i taken, på hyllorna stod glas- och porslinsserviser och massor med prydnadsföremål.

Gubben Pira hade sin juvelerareaffär och vidare Adela Hjellmans Pappers- och Leksaksaffär. Fröken Hjellman var oerhört skicklig i att göra stora eldfångda pappersskärmar i olika färger av vanligt silkespapper, som hon klippte i långa fransar, och de var riktigt vackra. Slutligen kom R. S. Anderssons Mössaffär.

Denna promenad har tagit flera timmar i anspråk och nu föreslår jag att ni får komma hem och vila er hos min familj, så skall jag beskriva hur ett hem såg ut vid seklets början och hur det gick till där.

1899 den 1 oktober flyttade min familj bestående av far och mor och fyra flickor till Norra Kungsgatan 8. Den femte flickan föddes den 22 oktober.

Vi hade också två jungfrur. Huset var alldeles nyuppfört och det modernaste i staden. Det hade riktig T.C. och panel i matsalen. Våningen bestod av 6 rum och kök, men trots att den var relativt stor, så fanns det inga rum för jungfruarna. Dessa låg i köket och serveringsrummet och hade sina tillhörigheter i varsin byrålåda i köket. Våningen hade skurgolv överallt, men i salongen fanns en heltäckande brysselmatta, som avtogs varje vår och lades på piskad och borstad varje höst.

I början av september var det en hejdundrande rengöring som bokstaveligt vände huset upp och ned. Tapetserare Olsson kom och lade på brysselmattan. Han stoppade munnen full av småspik och spottade sedan ut en i sänder med en otrolig fermitet, som vi barn var väldigt imponerade av. De nytvättade gardinerna draperade han också och sprang ideligen upp och ner för stegen för att beundra sitt värv.

Det stod för någon tid sedan i tidningen att korkmattan fyllde 100 år. Allting gick betydligt långsammare förr och så också alla nyheter på de flesta områden. Först vid seklets början fick vi en jättestor korkmatta i persiskt mönster. Den täckte en stor del av matsalen. Palmerna, fikusen och aspedistrarna stod i salongens burspråk och möbleringen var 80-tal. Bekväma stolar och soffor med fransar och bollar, atenienne med en massa små saker, snäckor, flussglas, porslinsfigurer m m. Ett åttakantigt bord i mitten, där fotografialbumet och div. planschverk hade sin plats samt ett piano. Alla familjeflickor skulle gå och spela piano för att anses vara väluppfostrade. Vi gick alla fem med varierande framgång.

Badrum fanns naturligtvis inte. Husjungfrun skulle se till att det fanns vatten i handkannorna på tvättstället och att det var rent och fint och dessutom skulle de ta av sängtäckena varje kväll innan herrskapet lade sig.

Jungfruarna skulle vara uppe i ottan, elda i alla kakelugnarna, fylla fotogenlamporna, putsa glaset och klippa vekarna, byta den vita sanden i spottkopporna, som fanns i de flesta rummen, väcka barnen och hjälpa dem med påklädningen.

Köket var ett under av obekvämlighet. En skänk innehöll vardagsporslinet. Ankarsrums stora järnspis var inramad av bleckplåt och över spisen fanns en huv, som var svår att hålla ren. Spisen hade många ringar. Den skurades med Pottlo, som köptes i burkar. Jungfruarna spottade i burken och doppade borsten med handtag och gnodde spisen så att den sken. Kockärten var av koppar. Det fanns ett avlopp och vasken hade zinkplåt runt omkring, som skulle putsas varje kväll med oxalsyra för att lysa som silver. Ett tvålågigt gaskök fanns och belysningen var också gas. Man drog i en ring och det sa "Piaff" och så tändes lampan.

Lika ofta som man för närvarande dammsuger skurades alla golven och två skurgummor kom flera dagar i veckan, dels för att uträtta detta och dels för att varannan månad stuka, koka och skölja tvätten, som var enorm med den tidens underkläder av bomullstyg. Sköljningen försiggick vinter som sommar nere vid Fiskabron vid stans kommunala "klappflåt". En annan återkommande hemhjälp var hemsömmerskorna av tre olika slag. Lapp-sömmerskan som satt 14 dagar varje höst och vår och eggvände lakan, båtade i örngott och lagade vad som var trasigt i linneskåpet. Sedan infann sig linnesömmerskan fröken Haglund. Hon sydde våra och mors underkläder och fars dagskjortor och hans nattskjortor med sprund i sidorna och besättning av röda bårder. Sist kom hemsömmerskan som sydde våra kläder och mors enklare blusar och kjolar. Hon var verkligt skicklig, men för att hon skulle hinna så mycket som möjligt under de veckor hon reserverat för varje familj, måste husmodern sitta lika träget och kasta sömmar och sy i hyskor och hakar. Blixtlås fanns inte. Dessa sömmerskor hade en eller möjligen två kronor om dagen och maten. Dessa pengar skulle räcka till hyra av ett litet rum, mat om söndagarna och kläder.

Vi barn hade daglinnen av vitt bomullstyg med små korta ärmar, livstykke av tjockt ylletyg fodrat med lärft, som, hur opraktiskt som helst, knäpptes i ryggen. Vid sekelskiftet var småflickor vad klädedräkten beträffar miniatyrer av de vuxna, högt i halsen och isättning med stråveck, men litet senare kom sjömansklädningen i bruk, veckade cheviotkjolar och blusar. Vi hade alltid en söndagsklädning, som aldrig fick användas i vardagslag och oftast hade vi förkläden med vingar på axlarna. Svarta yllestrumpor, som stacks och svarta knäppkängor med en lackkant längst upp. Ytterplaggen bestod av korta cheviotkappor med sjömansknappar, runda yllemössor av svart kläde med en vit snodd över i fall man gick i Fischerströmska skolan. Svarta ribbstickade damasker med långa tungor över galoscherna från Trelleborgs gummifabrik användes av mindre barn.

Mor gick till sängs i sitt daglinne av bomull med massor av mellan- och uddbrodyrer, helst schweiziskt. Nattskjortor hade ännu inte kommit i bruk utan användes en natttröja, rätt kort även den och med brodyrer. På morgonen påsattes en sk morgonklädning, lång, vid med volanger, band och spetsar. Så skrudad gick hon ut i våningen för att inspektera och anmärka på jungfruarnas arbete, se till att barnen, som gick i skolan, kom iväg i tid mm.

Under tiden steg far upp, iklädde sig Makos, Lahmans eller Kaisers underkläder av bomull och lösbröst endast på söndagarna. På vintern användes en maggördel av samma material. Under toaletten fastsattes en moustaschbindare för munnen av tunt tyg, som knäpptes fast med gummi-

snoddar runt öronen, detta för att moustascherna skulle ligga till riktigt fint och inte hänga ned över munnen. Blårandig skjorta med veck och vit krage. Den kunde vara av varierande modell för olika personer med korta eller långa halsar. De voro antingen som rör med en liten vikning fram eller dubbelvikta cirka 7 cm höga vanliga snibbkragar och för herrar med kort hals lågt dubbelvikta. Finare herrar hade ett kort lösbröst, som var stärkt och som fastsattes vid kragknappen. Enklare folk av manligt kön hade mycket ylletröjor med linning i halsen på vilken kragen fastsattes. Slipsen var självknuten och hakades på bakknappen. Blå cheviotskostym, svarta kängor och allra sist lösmanschetter, som stacks in i ärmarna. Så åt de en ordentlig frukost, mor hjälpte far på med den blå klädesytterrocken med sammetskrage, räckte honom kubben eller den höga hatten och malaccakäppen. Utan större brådska, denna var inte uppfunnen ännu och stress var ett okänt ord, gick han till sitt arbete.

När far alltså gått och det blivit relativt lugnt i huset klädde mor sig. Hon satte på sig ett snörliv av skärt tyg med planschetter fram och snörning bak. Upptill fram var en utbuktning för bröstet och den var kantad med en beige bomullsspets. De öppna benkläderna hade kommit ur modet. Nu var de knäppta i sidorna, de räckte ned över knäna och hade brodyrer. På vintern kunde de vara av flanell. Underkjolar var flera, av bomull, eller när det var kallt av flanell. När mor skulle gå bort bytte hon ut en av dem mot en frasande röd taftsidenunderkjol. I vardagslag användes blus och kjol. Blusen var hög i halsen med isättning och volanger. Kjolen syddes i sex våder och vid en av de främre fanns en ficka för näsduk och portmonnä. Handväskor var ännu inte i allmänt bruk och fanns det några, så såg de ut som korvar med ett handtag. Kjolorna var långa, släpande med ett skyddsband av velour. Kängorna var handsyddas av skomakare Jurén. De voro av beige smärting med lacketåhättor och långa snörningar och gick en bra bit upp på benen. Kapporna var av kläde eller cheviot. Några andra tygsorter måtte inte ha funnits. Kapporna var långa och kragen gick högt upp om halsen. Kapotthattarna med vackra breda sidenband under hakan, som var moderna på 1800-talets slut, hade måst lämna plats för rätt stora med uppstoppade fåglar och fjädrar som prydnader. Vår- och sommarkläderna var verkligt eleganta. Det var promenaddräkter med jackor som var korta med sidenslag och olika isättningar, kjolorna med små flata volanger och vida och släpande. Hattarna var stora av strå och garnerade med stora sidenrosetter. Gatorna var smutsiga och dammiga och damerna måste alltid hålla upp släpet. Det togs ett stadigt tag bak och det gjorde ingenting om den röda taftunderkjolen syntes en aning.

Skulle mor och far bort kom damfrisörskan alltid hem med väskan som innehöll spritlampan och tängerna, men skulle håret tvättas så besöktes salongen. När det långa håret var tvättat torkades det med massor av heta handdukar eller fick man sitta framför ett slags rör med galler, på vilket det långa håret lades med en handduk över. Längst ned stacks en spritlampa in för att värme skulle utvecklas. När det sedan var torrt rullades det på tänger och när hela håret var lockat anlades frisyren.

Middag åts i alla familjer mellan 2 och 4. Var föräldrarna bortbjudna klädde mor sig i en släpande klädning, hög i halsen med spets och isättning. Volanger i massor på kjolen, mycket fint arbetade. Blusen satt på ett underliv med stål och hakar och hyskor. Den var haute couture, sydd av stans finaste och skickligaste sömmerska, fru Grönblad. Far hade stärkskjorta, som knäpptes i ryggen och redingote, smokingen hade ännu inte slagit igenom. Ett ekipage beställdes från Kleins hyrkuskverk och vid sådana tillfällen kom det en fin landå med klädesdynor, och hästarnas seldon var silverbeslagna och kusken på bocken i fin livré. Eftersom middagen var aväten redan tidigt bjöds det på supé och den bestod av smörgåsbord, varmrätt och dessert. Till detta serverades snaps och öl förstås och till efterrätten madeira. Gästerna satt vid småbord. Kaffe med konjak (som annonserades av firmorna Hahn och Holm till 1:25 till 2:- litern) serverades i salongen.

Underhållningen sköttes av gästerna. Alltid fanns det någon bland damerna, som kunde sjunga den tidens rätt sentimentala sånger eller några herrar som sjöng Gluntarna. Hade värdfolket några vuxna ungdomar som spelade fyrhändigt, så skulle även dessa visa sina färdigheter.

Sedan kom mellantraktering för damerna och punsch till herrarna. Denna kunde vara antingen Carlshamns Flagg eller Platins eller Grönstedts Blå, om det skulle vara riktigt fint. Herrarna spelade oftast vira efteråt.

Ja, ungefär så här tedde sig livet i Karlskrona vid sekelskiftet 1900. Många av er äldre kanske finner att något av detta är fel återgivet, men som jag inte haft något mer än mitt eget minne att gå efter, så måtte detta vara mig förlåtet.

Jag har roat mig med att skriva ner mycket mer om det gamla Karlskrona, om skolan hos Tant Anna och Ellen Fischerström, om all välgörenhet som idkades, om folk man mötte m m men det kan jag inte nu gå in på för då skulle ni skruva Er i de obekväma stolarna.

Altartavlan på Tjurkö

av Klas Lithner

Denna artikel är en biprodukt till en kriminalhistorisk undersökning om Kronoarbeitskompaniet på Tjurkö, som jag arbetade med 1985–90.

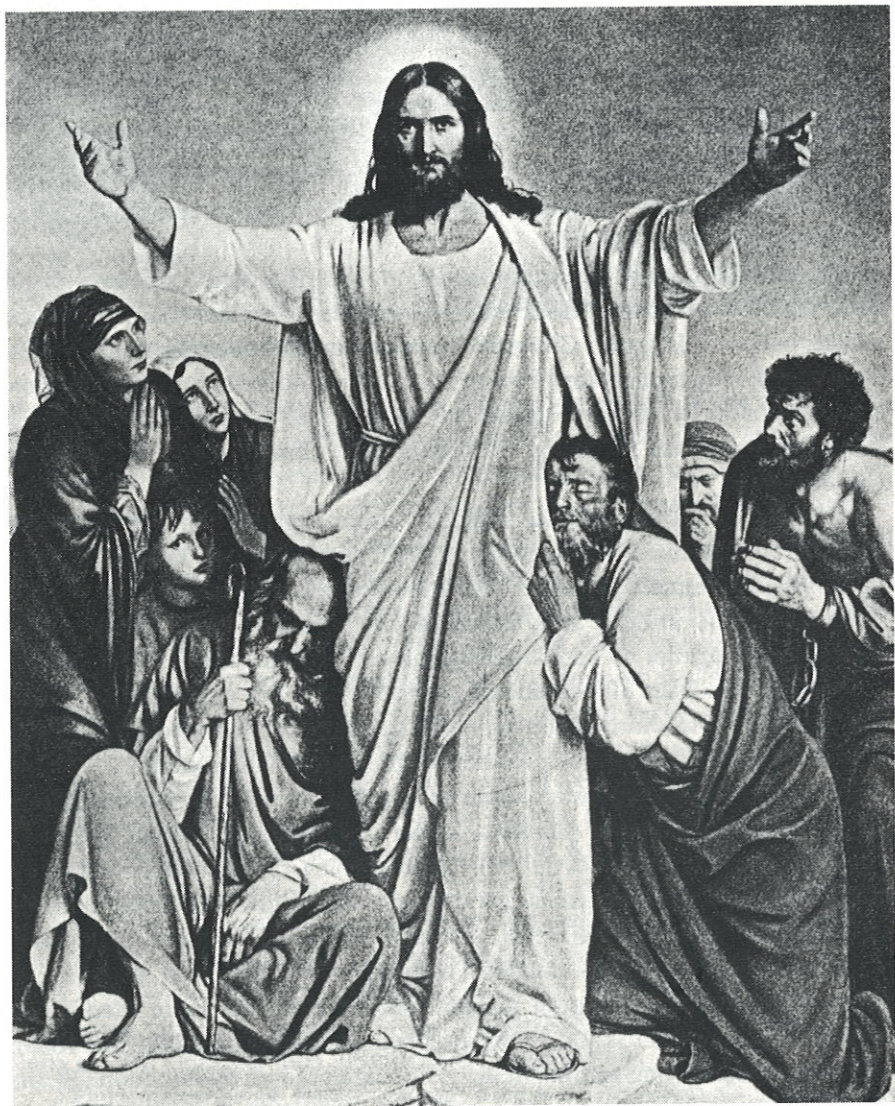
I "Informationsblad för Ramdala, Sturkö och Tjurkö församlingar, julhelgen 1988–89", som är det senaste jag sett, avbildas på framsidan altartavlan i Tjurkö kyrka. Texten säger "Tjurkö kyrkas altartavla är målad av Abel Andersson år 1888, en fånge som arbetade på stenhuggeriet på Tjurkö. Möjligen återvann Andersson friheten tack vare sitt måleri." Vad angår Abel Andersson finns uppgifter om honom i fångrullan från Tjurkö, som 1888 inte längre var kronoarbeitsstation utan tvångsarbetsanstalt, sedan lösdriivarlagen införts 1885.

Här framgår att han inte frigivits i förtid. Kriminalvårdsinspektör Birger Lindros i Gävle, som särskilt intresserade sig för Andersson och hans arbete, har av släktingar i Gävle fått fram nedanstående uppgifter: Andersson målade dels altartavlor i kyrkor, t ex i Örnsköldsvik, och missionshus, som var kopior av sådana original och målade dels kopior av andra kända målningar, t ex Nils Forsberg: En hjältes död. Han använde därvid olika signaturer.

Altartavlan i Tjurkö kyrka målades ursprungligen för kyrksalen på tvångsarbetsanstalten och flyttades 1930 till den nybyggda kyrkan. Det har uppgivits, att mannen till höger med handbojorna är Andersson själv, men detta är givetvis omöjligt att kontrollera. Det finns inte heller på landsarkivet några fotografier av kronarbetskarlarna eller tvångsarbetsfångarna vid frigivningar i motsats till beträffande andra anstalter och straff. Enligt Tjurkökännaren Nils-Olof Andréasson har också uppgivits, att mannen till höger om Kristus, med den deformerade handen, skulle vara Andersson själv.

Altartavlan på Tjurkö är en kopia av den danske målaren professor Carl Blochs altartavla i Sofia Albertina kyrka i Landskrona, målad 1883 och uppsatt 1884. Carl Bloch levde 1834–1890 och blev 1883 professor vid danska konstakademien. Hans mest kända verk var 23 stora målningar i Frederiksbergs slottskyrka i Hilleröd. Tavlans motiv är Christus Consolator (Kristus Tröstaren eller på danska Tröstemanden). Bloch har målat andra altartavlor i Sverige. Sålunda målade han 1860 en altartavla med annat motiv i Tirups kyrka i Skåne. I Hörups kyrka på Österlen målade han redan 1875 en altartavla med samma motiv. I Grevie kyrka på Bjärehalvön i Skåne finns vidare en altartavla, som är en kopia utförd 1892 av Valfrid Nilsson,

utav Blochs motiv Christus Consolator. Enligt uppgift i Magnusson Rickard: Carl Bloch 1834–1890, 1931 Köpenhamn med utförlig verkförteckning (s. 227 not 19) kan antalet altartavlor i Danmark, som är kopior efter Carl Bloch, uppskattas till mellan 50 och 100. Det har varken gått att fastslå, om Abel Andersson besökt Danmark eller Landskrona eller hur han eljest fått tillgång till förebilden.



Till Föreningen Gamla Carlscrona

1994

av Percy Milsten

När Vitus Andersson bland Trossös klippor
och sköna ängar vandrade en gång,
kände han en doft av vårens sippor
och från havet hörde han en sång.
Han visste inte början eller slutet
på den underbara melodin
som växlat tonart lika oförtrutet
när västan dånat eller sol begjutet
vikarna, som gnistrade likt ädelt vin.

Så byggdes staden upp och hammarslagen
bildade synkoper varje dag,
och det smög en liten ton till arbetslagen
vid husfasaderna, med stort behag.
Om aftonen när månen sprider ljuset
i gyllne knippen över öppen fjärd,
då kan man höra tonerna i bruset
när vågor nynnär och det stilla suset
stannar kvar en stund i människornas värld.

Nu finns det hus i mångahanda stilar
och gatunätet fångar dagens liv
med skilda ljud från människor och bilar
som ger staden framstegsperspektiv...
Till **Föreningen** vill säkert gärna
många bidra med blomsterfång
för det **Gamla** som är värt att värna
i **Carlscrona**, kustens ljusa stjärna,
till en ton från havet i en hyllningsång.

Styrelsens berättelse för 1993

Styrelsen för föreningen Gamla Carlsrona har vid sammanträde den 10 januari 1994 beslutat avge följande berättelse över föreningens verksamhet år 1993.

Styrelsen

Lennart Kloo ordförande
Anders Abrahamsson vice ordförande, filmansvarig
Göran Kockum ledamot, sekreterare
Wanja Magnusson ledamot, kassör
Sten A Petersson ledamot, redaktör, protokollförare
Åke Ulvesjö ledamot, klubbmästare
Hans-Göran Rydberg ledamot, matrikelansvarig
Åke Nordin ledamot
Stig Larson ledamot
Ulla Ehrlin suppleant
Marianne Gustavsson suppleant
Astrid Thiman suppleant
Sture Söderström suppleant, arkivarie

omvaldes

omvaldes

Revisorer

Eric Carsson ordinarie
Helén Hansson ordinarie
Pia Abrahamsson suppleant
Börje Persson suppleant

omval

Valberedning

Gunnevi Petersson sammankallande
Gun Ekedal
Gunnar Ekström

omval

Utskott, kommittéer

Arbetsutskott, programkommitté, bokkommitté, marknadsföringskommitté, redaktionskommitté, samt kommitté för stadsplane- och byggnadsfrågor har verkat som under föregående år.

Till följd av ett förslag som framfördes vid årsmötet har under året bildats en miljövårdskommitté med Stig Larson som sammankallande.

Under året har styrelsen beslutat organisera en grupp av stadsdelsombud, som skall samarbeta med kommittén för stadsplane- och byggnadsfrågor och med miljövårdskommittén. Gruppen har följande sammansättning:

Hästö Göran Mårtensson
Bergåsa Hans Tornerhjelm
Arnö, Elleskär Tommy Svanberg
Pantarholmen Wilhelm Benninge
Långö Rolf Telleborn
Saltö Nils Daag

Samman kallande är initiativtagaren, Stig Larson.

Det är styrelsens förhoppning att tillkomsten av miljövårdskommittén och rekryteringen av stadsdelsombud skall öka föreningens möjligheter att påverka stadsmiljön.

Styrelsens verksamhet

Styrelsen har under året haft nio protokollförda sammanträden. Därutöver har utskotts- och kommittésammanträden ägt rum.

Styrelsen har i olika frågor haft kontakt med ett stort antal myndigheter, institutioner, organisationer och enskilda personer.

Yttranden har avgivits rörande av stadsarkitektkontoret utarbetade förslag till detaljplaner. Till länsantikvarien har ingivits förslag om byggnadsminnesförklaring beträffande fastigheterna Bokskogen 1 och 2 samt Ankar-crona 7 och 8.

Styrelsen har varit representerad vid Sveriges Hembygdsförbunds stäm-mor i Visby och Karlskrona samt vid utbildning och konferenser som anordnats av SHF och Blekinge Läns Hembygdsförbund.

Föreningens medlemstal

Den 31 december uppgick medlemsantalet till 4.615

Årsavgiften

Enligt beslut av årsmötet 1992 har medlemsavgiften för 1993 varit 30 kronor.

Medlemsmatrikel

Föreningens medlemsmatrikel har förts av Tambi Data i samarbete med Hans-Göran Rydberg.

Lokalen har som vanligt varit öppen för medlemmar onsdagar kl 17-19 under januari - april samt september - december.

Årsboken

Föreningens årsbok 1993 är författad av Bengt Andersson och har titeln Hemma vid varvsmuren. Den omfattar 264 sidor och kostar 180 kr (medlemspris).

Medlemsbladet

"Kaulskroniten" har under 1993 utkommit med två nummer à 32 sidor. Många medlemmar har vittnat om bladets värde, inte minst för kontakten mellan föreningen och dess talrika medlemmar utanför Karlskrona.

Övrig produktion

Föreningen har givit ut ett nygammalt julkort samt traditionellt ett deltagarkort till reveljen 1:a maj, bekostat av Sparbanken Kronan, med text av Bert Svanstein och illustrerat av Sven-Olof Bergström.

Slutord

Under 1993 har Föreningen Gamla Carlsrona i ovanligt hög grad uppmärksammats såväl regionalt som nationellt. Det är framför allt under Bo 93 i juli - augusti och Sveriges Hembygdsförbunds stämma och konferens i november som föreningen har kommit att stå i rampljuset. Årligen återkommande arrangemang som reveljen, lövmarknaden och Hembygdens dag har som vanligt bidragit till att påminna om föreningens existens och verksamhet.

Till alla som hjälpt till att göra dessa och andra arrangemang framgångsrika för föreningen vill styrelsen uttala sitt varma tack.

Vi vill också tacka årsbokens författare Bengt Andersson och alla som försett oss med material till medlemsbladet, liksom dem som skänkt föreningen föremål, bilder och handlingar.

Ett särskilt varmt tack riktar vi till Erik Langemark för hans långvariga och synnerligen värdefulla engagemang i styrelsen och för föreningens verksamhet i övrigt. Erik har varit med i styrelsen sedan 1947.

För värdefullt stöd och gott samarbete tackar vi Sveriges Hembygdsförbund, Blekinge Läns Hembygdsförbund, Blekinge Museum, Marinmuseum, Blekinge Läns Idrottshistoriska Sällskap, Länsstyrelsen och Karlskrona kommun.

Styrelsen för Föreningen Gamla Carlsrona

Min första springpojksplats

av Gunnar Strindhagen

Året var 1928 och jag hade nyss slutat skolan när jag tog mina första steg ut i förvärvslivet. Det var som springpojke hos konditori Continental, Karlskronas på den tiden förnämsta kondis. Vi var två grabbar ty det var inte bara ärenden vi skulle uträtta utan även en massa andra sysslor, t ex skrapa plåtar i bageriet. Lönen var 6 kr i veckan, och för denna avlöning skulle jag jobba 8 timmar om dagen plus några kvällar i veckan till kl 9 och ett par timmar varannan söndag, så det var dåligt med fritiden.

Ägare till konditoriet var bröderna Franke, men förste konditorn i bageriet, Persson, hade även en del att säga till om. De två förra skötte endast kontorsgöromålen. Ibland tog de sig en fridag ute på Verkö där de ägde stora arealer. De brukade då komma med gevär och annan jaktutrustning till konditoriet. Jag vill minnas att de hade jakthundar också med sig. Sedan begav de sig iväg i sin stora fina motorbåt. Någon storviltjakt kunde det ej bli tal om, men en och annan hare lyckades de knäppa.

Frankes ägde även två andra konditorier, som låg på Ronnebygatan, dels Frankes Konditori och dels det mittemot liggande Stadshotellets konditori. Här fanns inga bagerilokaler, utan varorna fick bäras i boxar av aluminium från huvudaffären. Inne i boxarna var falsar varpå staplades plåtar med bakelser och andra varor. Mycket praktiskt. Och sedan kronan på verket, ett hänglås, till vilket nycklar fanns i alla tre butikerna. Det var kanske bäst så, det hade nog varit frestande för pojkar i den gottsugna åldern.

Huvudbutiken låg på Hantverkaregatan 3. I bottenvåningen affär och bageri. En trappa upp serveringen. Vissa kvällar var det musik här uppe av ett mindre musikkapell.

De flesta ärenden vi hade gick till privathem och bestod till största delen av tårtor och kransar. Priset på tårtorna var då 3 kr och för en större krans lika mycket men för det priset ingick ej fyllning. För att få det måste man vid beställningen säga till om att det skulle vara för "50 öre gott" i. Priset på bakelserna var 20 öre st. Det var en fördel med sådana här ärenden, man kunde få lite dricks. Det vanligaste var 25 öre. Och så fick man gratis lokalkännedom. Man lärde sig var alla stadens gator låg.

Ibland skulle vi göra glass, för på den tiden fanns ingen fabrikstillverkad sådan utan vi fick göra den själva. Det brukade vara springpojknas jobb. Det tillgick så att man hade en galvaniserad spann som man fyllde med krossad is, vilket blandades med grovt salt.. I denna issörja sattes sedan ner en behållare som rymde ca 5 liter med inneliggande ingredienser för glass.

Ett lock med handtag sattes på, varefter man snurrade på cylindern med handtaget. Det blev fin och hårdfrusen glass som framställdes på detta sätt. Sedan tog förste konditorn hand om glassen, mest vanilj, och byggde upp en fint dekorerad glassbomb som skulle levereras till något bröllop eller finare kalas.

Frysskåp fanns ej, men i portgången stod ett gammalt isskåp. Det var en tingest som ej behövde el för att drivas utan man fyllde på is allteftersom den gamla smälte. Men det gällde att alltid ha is hemma i reserv. För den skull hade de i uthuset en bingebänk med is. Det var stora bitar som låg isolerade i sågspån. När man behövde is fick man gräva upp några bitar ur sågspånen och knacka loss så mycket som ansågs behövt, varefter man grävde ner överbliven is. Den kunde sedan ligga där hela sommaren utan att smälta. Det var en särskild isutkörare som hade hand om leveranserna av is. Som dragare till vagnen han lastade isen på, minns jag att han hade en gammal häst, som sakta skred fram genom gatorna och stannade än här och än där, för att lasta av en eller flera isbitar.

Jag kan berätta ett minne om vad brist på kyla kan åstadkomma i ett konditori. Jag satt på gården i solskenet och snurrade två glasscylindrar, när det kom in två renhållningsarbetare för att hämta svinmaten. I samma ögonblick de lyfter på locket till tunnan ger de upp ett utrop av förvåning. Jag går bort till dem för att se vad som står på. Jag trodde att det gällde råttorna. Men det var inte råttorna; gubbarna hade nog knappast reagerat på deras pip när de sprang in i sina håll. De var ju så vana vid dem. Jag gick närmare och fick då se att ovanpå det övriga avfallet, låg en massa gräddbakelser, säkert en plåt, d v s 15–20 st. De hade kastats ut av personalen i butiken. Dagen var varm och grädde tål ej värme så länge. Renhållningsgubbarna som nog ej var särskilt rena om fingrarna led tydligen ej av någon bacillskräck. De lät sig väl smaka och tyckte att det var synd att sådana goda bakelser skulle förfaras.

Jag kunde väl någon gång få ett wienerbröd av en bagare jag hade tummis med, men aldrig någon bakelse. Men att leta efter bakelser i svinmatstunnan låg ej i mitt intresse.

Jag var på det här jobbet i nära ett år, innan jag tackade och sade farväl för att börja som cykelbud hos bagaremästare Juhlin med bröder på Arkli-mästaregatan. Det var väl ej den högre lönen som drog så mycket – 2 kr mer i veckan – som den kortare arbetstiden.

När jag ser tillbaka på mina springpojksår tycker jag i alla fall det var bra att jag fick lära mig pengars värde, det har varit mig till stor nytta.

Välkommen till

Föreningen Gamla Carlschronas

ÅRSMÖTE

Tisdagen den 15 mars 1994 kl. 19.00 i

SPARRESALEN

- Program:
- Förhandlingar
 - Utdelning av stipendier
 - Föredrag av Ragnvi Hyllstedt:
*Så prydde man förr sina stugor
med textilier*



Boken "Campus Gräsvik"

I samband med invigningen av högskolans lokaler på Gräsvik i oktober 1993 utkom en bok kallad "Campus Gräsvik". Boken handlar om teknisk utbildning i Karlskrona, Gräsviks ombyggnad inför högskolan samt en tillbakablick i text och bild avseende den militära epoken. Detta sistnämnda kapitel är skrivet av Stig Larson, som är ledamot av Föreningen Gamla Carlschronas styrelse. Boken finns att köpa i föreningslokalen, Borgmästaregatan 1, Karlskrona, och medlemspriset är 125:-.

Det går också bra att beställa boken genom att sätta in beloppet på postgiro 64 48 62 - 5. Skriv då "Campus Gräsvik" på postgirotalongen.